

لایحه قانونی بایگانی کل کشور

(نقدی بر مقاله «ناموده‌هایی از سرگذشت آرشیو در ایران»)

ایرج افشار*

مقاله دلچسب آقای غلامرضا عزیزی به عنوان «ناموده‌هایی از سرگذشت آرشیو در ایران» مطلوب بود و کاش یادداشتی را که اینجانب به عنوان «برگی از گذشته» در شماره ۴۵ و ۴۶ (تابستان ۱۳۸۱) همان نشریه، صفحات ۴-۱۱ به چاپ رسانیده بودم، دیده بودند. آنچه در آنجا یادآور شدم، گوشه‌ی بود از آگاهی دست‌اندرکاران خودم و اقدامی که در نوشته آقای عزیزی بروز و ظهور ندارد و آن مربوط به دو سال کاری بود که گروه دعوت شده توسط کمیسیون ملی یونسکو در سالهای ۱۳۳۸ تا ۱۳۴۲ انجام دادند.

چون گنجینه اسناد می‌باید محل نگاهبانی اصلی اسناد مربوط به تاریخ مؤسسه خود باشد، این اوراق را تقدیم می‌دارد و امید است که اگر چاپ آن مورد قبول نیفتد، مرا آگاه فرمایند.

۱- دعوتنامه کمیسیون ملی یونسکو مورخ ۶ دی ۱۳۳۸ که نسخ دیگر آن به افراد دیگر عضو کمیسیون ارسال شده بود (دکتر محسن صبا، اللهیار صالح، عبدالحسین مفتاح، حسین شهشهانی، محمدتقی دانش‌پژوه و احتمالاً محمود فرهاد معتمد).

۲- متن لایحه قانونی بایگانی کل کشور (صورت اصلی در دو صفحه).

۳- طرح لایحه قانونی (پیشنهادی عبدالحسین مفتاح)، با اصلاحات اللهیار صالح.

۴- نامه عبدالحسین مفتاح مورخ ۲۸ دی ۱۳۳۸ به اللهیار صالح.

طبعاً این اوراق برای تکمیل بخشی از مقاله آقای عزیزی فایده‌بخش خواهد بود.

دعوتنامه کمیسیون ملی یونسکو برای مطالعه درباره ایجاد مرکز بایگانی ملی (مجموعه شخصی ایرج افشار)

* استاد پیشین دانشگاه تهران

لایحه قانونی بایگانی کل کشور

ماده ۱ - دولت بنگه است از تاریخ تصویب این قانون در مدت یکسال بایگانی کل کشور را برای حفظ اسناد و پرونده های مشتمله بر وثوق بخاورزادگی و دائمی تشکیل دهد.

ماده ۱۱ - بایگانی کل کشور زیر نظر وزارت دادگستری است و رئیس آن با تصویب دولت به انتخاب می شود.

ماده ۱۲ - همکارانش بایگانی کل کشور وزارتخانه ها و ادارات و مؤسسات دولتی کشیده پرونده ها و اسناد موجود است و باقی مانده در بایگانی خود دارند تا تاریخ ۱۳۰۰ شمسی که عهده داری و حفظ آنها بطور دائم بر عهده باشد.

ماده ۱۳ - از تاریخ تصویب این قانون بیعت اسناد سیاسی و محرمانه و پرونده ها و اسناد قراردادها و مهوز وزارت امور خارجه در تمام سال نگه داری و پرونده ها را اسناد و دفاتر سایر وزارتخانه ها و ادارات و مؤسسات دولتی هر ایزه سال یکبار تجدید بایگانی کل کشور خواهد شد.

ماده ۱۴ - بایگانی کل کشور از اشخاص اعمالی مرکب از نمایندگان کلیه وزارتخانه ها و ادارات و مؤسسات دولتی خواهد بود.

ماده ۱۵ - در اشخاص بایگانی کل است لایق در هر ماده و بارزترین و بهترین بایگانی کل کشور تشکیل جلسه دهد.

ماده ۱۶ - در اشخاص بایگانی کل از تشکیل آئین نامه وزارت خارجه را که بین گردن میسر از تصویب دولت به اجرا خواهد گذارد.

ماده ۱۷ - در اشخاص بایگانی کل مقرر است کمیته های ۳ یا ۵ نفره از اموالین با اختلاف و مالی رتبه وزارتخانه ها برای رسیدگی با اسناد و پرونده ها و اوراق دولتی زیر نظر خود تشکیل دهند.

این کمیته ها بکارها اسناد و اوراق و پرونده ها را موجود در وزارتخانه ها و ادارات دولتی رسیدگی می نمایند و صورت اوراق و نامش را در نامه غیر لازم می نویزند و اهمیت و ارزش اوراق را تعیین می نمایند و به اطلاع کمیته ها رسانده و صورتی برای بررسی را در اسناد و پرونده های آنها خواهد داد.

تبصره ۱ - اسناد عبارت است از نوشته ها و اوراق و اسنادی که از لحاظ مدنی بیانگر حق و یا سیاسی و مدنی و مالی و با اسنادی و غیره می باشد و عهده داری آنها بر عهده دولت است.

فصلنامه گنجینه اسناد ۶۷ (پاییز ۱۳۸۶)

لایحه قانونی بایگانی کل کشور (مجموعه شخصی ایرج افشار)

طرح لایحه قانون بایگانی کل کشور

طرح لایحه قانون بایگانی کل کشور

ماده ۱ - دولت موظف است از تاریخ تصویب این قانون در مدت یکسال بایگانی کل کشور را برای

حفظ و نگاهداری اسناد - نوشتجات و پرونده های دولتی وزارتخانه ها - سازمانها - بنگاهها و
بانکهای دولتی - شهرداریها سازمانهای فرهنگی و علمی و مذهبی و مطبوعات (که میخواهند
اسناد آنها حفظ شود) تشکیل دهد.

ماده ۲ - بایگانی کل کشور زیر سرپرستی رئیس دیوان عالی کشور خواهد بود.

ماده ۳ - رئیس دیوان کشور شگفتی بود اعتماد و اطمینانی را که واجد شرایط علمی باشد از چگونگی
کارکردن آن عالی دولت یا اسناد آن در دستگاه محترم قائم مقام خود برآوردند لایحه بایگانی کل کشور
انتخاب خواهد کرد.

ماده ۴ - مدت مأموریت قائم مقام محترم در دستگاه محترم تا نوبت بازنشینی رسیده باشد
و باز پس دیوان عالی کشور تعیین او را لازم بدانند.

ماده ۵ - پس از تشکیل بایگانی کل کشور وزارتخانه ها - ادارات - سازمانها و بنگاههای دولتی
کلیه اسناد - نوشتجات که پرونده ها و اسبابهای آنها بایگانی خود در لایحه تاریخ آنها خورشیدی را
تحویل بایگانی کل کشور خواهند داد.

ماده ۶ - از تاریخ تصویب این قانون بایگانی اسناد پرونده ها و نوشتجات سیاسی و محرمانه و دیگری
واحد قراردادها و معاهدات و مقابله نامه های وزارت امور خارجه هر یک یک سال یکبار تحویل
بایگانی کل کشور خواهند شد.

ماده ۷ - اسناد - نوشتجات - دفاتر و سایر سازمانها و وزارتخانه ها و سازمانها و بنگاههای
دولتی حفاظت کرده سال یکبار تحویل بایگانی کل کشور خواهند شد.

طرح لایحه قانون بایگانی کل کشور همراه با اصلاحات الهیار صالح (مجموعه شخصی ایرج افشار)

نیمه سه - وزارتخانه ها (غیر از وزارت امور خارجه) سازمانها و نهادهاى دولتی در صورتیکه
بخواهند میتوانند اسناد - مدارک و پرونده های خود را زود تر از ده سال تحصیل بایگانی کل کشور نماید
ماده ۱۰ - بایگانی کل کشور دارای دو اداره کل خواهد بود - اداره کل تقسیمات علمی
و اداره کل تقسیمات فنی

ماده ۱۱ - اداره کل تقسیمات علمی دارای شورای خواهد بود از کارشناسان با تجربه در شعب

علمی زیر -
۱ - باستان شناسی - آثار بزرگ - تاریخ و جغرافیا - امور اقتصادی - الهیات - علوم و امور اجتماع
تیمبر - شورای کارشناسان تقسیمات علمی با مرتبه طرح تشکیلات اداره کل تقسیمات علمی
و قائم آئین نامه های وابسته بآن خواهد شد

ماده ۱۲ - اداره کل تقسیمات فنی دارای شورای خواهد بود از کارشناسان با تجربه در شعب

فنی زیر -
۱ - کالند و مرکب شناسی - مهندسی اهلایون کشی و بایگانی - صحافی و تعمیر و ترمیم کلمات و ریستو

غیره تناسی - مهندسی سازه شناسی -
تیمبر - شورای کارشناسان فنی با مرتبه طرح تشکیلات اداره کل تقسیمات فنی و قائم آئین
آئین نامه های وابسته بآن خواهد شد

ماده ۱۳ - شوراهای علمی و فنی بر اساس قائم مقام سرپرست بایگانی کل کشور تشکیل خواهد

شد و تقسیمات آنها لازم الاجراست

ماده ۱۴ - پس از انجام کارهای تشکیلات شوراهای علمی و فنی این شوراهای اشرافه بکار زیر

تاریخات قائم مقام و سرپرست بایگانی کل کشور تشکیل خواهند داد تا به گزارشها و تقسیمات
تعمیرات رسیدهگی ورائی لازم صادر نمایند -

ماده ۱۲ - هنگام رسیدگی با اسناد - پرونده ها در قلمرو ولایت و مایگانی کلی کشور قائم مقام تنظیم میگردند
 پایتختی و سایر مراکز و شهرستانها کمیسیونهای ۳ تا ۵ نفره از مشاورین قسمت علمی کوشش بکفرانوزارخانه یا
 سازمان مؤسسه تشکیل خواهد داد . این کمیسیونها نسبت به حفظ و نگاهداری اسناد . پرونده ها
 و اشیای علمی و فنی و ازین بردن بطریق مناسب و باعزایده فرستادن مستحاطیکه ارزش تاریخی و سودمندی خود
 را در قسمت های مختلف زندگی اجتماعی کشور از دست داده و نظر خود را ضمن گزارشی ضمن فهرست آنچه باید
 ازین برده شرد تسلیم شورای علمی خواهد کرد .

تیمبره ۱ - اسناد عبارت است از کلیه بیعناها - قراردادها - مقادله نامه ها - نوشته ها و اوراق و -
 یادداشت های مشافیه و سایر اسناد از این مشخصیت های ملی و اشیای علمی و فنی که از لحاظ تاریخ کلیه کشور
 زندگی اجتماعی گذشته و آینده کشور حفظ و نگاهداری آنها برای همیشه لازم است .

تیمبره ۱ - اوراق عبارت است از هرگونه نوشته های بی مصرف که هیچگونه ارزش اداری - حقوقی
 و مالی و فرهنگی نداشته و فقط نگاهداری آنها برای مدت محدودی لازم بوده و گذشته از آن امروزه قانونی هم
 ندارد و قابل ازین بردن یا سوزاندن است .

تیمبره ۲ - اسناد عیارات اکتفا لازالت و بازرجم و لباس و اشیای محکومین و متولین بی اثرات و اسلحه و غیره که
 از نظر قانون حفظ آنها برای مدت محدودی لازم بوده و گذشته از آن امروزه قانونی ندارد و قابل ازین بردن
 یا سوزاندن و باعزایده فرستادن است .

ماده ۱۴ - سازمان - ازین بردن و باعزایده فرستادن اسناد مذکور ماده ۱۳ بایدستی با حضور

نماینده وزارتخانه اداره و بیادست نامه مهربانه انجام گیرد
 ماده ۱۵ - نسبت به اسناد و اوراق و سایر اسناد و اشیای علمی و فنی از اسناد زیر
 اسناد آرشیوی - اسناد انسانی - پیشکاره اراضی - رهنبردشک - شهر - اسناد - نماینده
 پایتختی و سایر مراکز و شهرستانها و سایر اسناد و اوراق علمی و فنی و اشیای علمی و فنی که از لحاظ تاریخ کلیه کشور
 زندگی اجتماعی گذشته و آینده کشور حفظ و نگاهداری آنها برای همیشه لازم است .

ماده ۱۴ - بایگانی کل کشور در تهران نورس داده می شود . در بایگانی کل کشور مستقیم بعد از ک و واحد اداری و قضایی است و اشیا
برابر ماده ۱۳/۹۳ این قانون رفتار خواهد شد .
۲ - تاریخ تصویب ۱۳۰۲/۱۱/۱۳

ماده ۱۵ - از تاریخ تصویب این قانون سوابق قضایی و اداری این بین بردن میفرستند و مرکز کتب اوراق - دفاتر
و اشیا نه توسط وزارتخانه یا اداره مربوطه زائد تشخیص داده شده بدون بررسی و تصمیم کمیسیون مربوطه بایگانی
کل کشور منوط نخواهد بود .
۳ - تاریخ تصویب ۱۳۰۲/۱۱/۱۳

ماده ۱۶ - بایگانی کل کشور بایگانی برای حفظ اسناد و اوراق مهم تاریخی و سیاسی از ارجحیت همسا
و معانی جهت وید و معانی و نیز خود را چه بنظر آید و از مسائل چون کس برداری و قلم و غیره استثنای نموده از کلیه اسناد
مهم تاریخی و سیاسی قلم و بنامیم برآورد کرده در محل امن دیگری نگاهداری نماید .
۴ - تاریخ تصویب ۱۳۰۲/۱۱/۱۳

ماده ۱۷ - پس از تشکیل و تهیه ساختمان لازم برای بایگانی کل کشور کلیه افراد حق استفاده و مراجعه
باعتاد و تهیه رونوشت و اعطای راجد بر تار شد بایگانی کل کشور خواهد شد است .

ماده ۱۸ - خرج تکلیف و ایام در بایگانی کل کشور ابتدا منوط است .
۵ - تاریخ تصویب ۱۳۰۲/۱۱/۱۳

ماده ۱۹ - مهاده اوراق و اشیا مکتوب بایگانی های ملی سایر کشورها بر پایه رسوم جاریه بین المللی
تشریح علمی بایگانی کل کشور بوسیله دست بایگانی کل کشور مجاز است .
۶ - تاریخ تصویب ۱۳۰۲/۱۱/۱۳

ماده ۲۰ - سازمان اوراق بایگانی کل کشور در شهر تهران بولتن عالی کشور با توجه ب مواد ۸ - ۶ - ۱۰ -
این قانون تهیه و از طریق وزارت کذا گشتی تسلیم کمیسیون مربوطه بمجلس شورای ملی نموده و پس از تصویب
کمیسیون ناچهارم به موقع اجرا گذارند .
۷ - تاریخ تصویب ۱۳۰۲/۱۱/۱۳

ماده ۲۲ - وزارت عدالت در کمیته مأمور اجرای این قانون خواهد بود .
۸ - تاریخ تصویب ۱۳۰۲/۱۱/۱۳

رتال جامع علوم انسانی
۱۳۰۲/۱۱/۱۳
۹ - تاریخ تصویب ۱۳۰۲/۱۱/۱۳

وزارت امور خارجه

فوری

الربیع ۲۸ در ماه ۱۳۳۸

جناب آقای اللہیار صالح
نامہ عبدالحسین مفتاح بہ اللہیار صالح در مورد لایحہ قانونی بایگانی کل کشور
(مجموعہ شخصی ایرج افشار)

نامہ عبدالحسین مفتاح بہ اللہیار صالح در مورد لایحہ قانونی بایگانی کل کشور
(مجموعہ شخصی ایرج افشار)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

